

Kokevatko sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat nuoret muita useammin seksuaalista häirintää?

Riittakerttu Kaltiala

Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan tasa-arvolaisissa (1986/609) sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Sukupuoleen perustuvalla häirinnällä tarkoitetaan henkilön sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun liittyvää ei-toivottua käytöstä, joka ei ole luonteeltaan seksuaalista ja jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan tämän henkistä tai fyysistä koskemattomuutta ja jolla luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. (Finlex, 2021.)

Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä voivat kietoutua toisiinsa niin, ettei niitä voi käytännössä erottaa. Seksuaalinen häirintä tuottaa vihamielistä ja halventavaa ilmapiiriä, joka voi merkittävästi haitata sen kohteeksi joutuvan tai joutuvien henkilöiden tai ryhmien suoriutumista esimerkiksi työpaikalla tai oppilaitoksessa (Fineran 2002; Gruber & Fineran 2007; Pina & Gannon & Saunders 2009). Seksuaalinen häirintä voidaan jakaa sukupuolta ja seksuaalisuutta halventa-

vaan ilmaisuun, ei-toivottuihin seksuaalissyytöksiin huomionosoituksiin, ahdisteluun ja seksuaaliseen pakottamiseen (Buchanan ym. 2013; Fitzgerald & Gelfand & Drasgow 1995). Halventava ilmaisu käsittää kaikenlaiset verbaliset ja nonverbaaliset sukupuoleen tai seksuaalisuuteen liittyvät vihamieliset, vähättelevät tai nöyryyttävät kommunikaatiot. Näitä ovat nimittely, härskit tai kaksimieliset puheet, pilakuvat tai vastaavat sekä ei-toivottu seksuaalinen huomio ja ahdistelu. Niitä ovat myös seksuaalisväritteiset ehdotukset, teot ja puheet, jotka huomionosoitusten kohde kokee epämiellyttävänä tai uhkaavina, seksuaaliseen toimintaan pakottaminen vastoin uhrin tahtoa sekä lahjonta, uhkailu tai kiristäminen seksuaalisen päämäärän saavuttamiseksi. Läheisiä, osin päällekkäisiäkin käsitteitä seksuaalisen häirinnän kanssa ovat myös (lapsen) seksuaalinen hyväksikäyttö ja seksuaalirikokset (Pina ym. 2009; Stoltenborgh ym. 2011).

Nuorten seksuaalisen häirinnän kokemukset

Nuoruuksikäisten seksuaalisen häirinnän kokemukset ovat varsin yleisiä. Eri maissa, yleensä

oppilaitoksissa tehdyissä tutkimuksissa, kolmasosasta kahteen kolmasosaan nuoruusikäisistä vastaajista on kertonut kokeneensa seksuaalista häirintää. Useimmissa tutkimuksissa tytöt ilmoittavat seksuaalisesta häirinnästä useammin kuin pojat. Seksuaalisen häirinnän kokemukset yleistyvät varhaisnuoruudesta myöhäisnuoruuteen lukuun ottamatta seksuaalisväritteisen nimittelyn kokemuksia, jotka harvenevat keskinuoruusikäisten joukosta myöhäisnuoruusikäisiin. (American Association of University Women 2001; Kaltiala-Heino & Frojd, & Marttunen 2016b.)

Arvioon seksuaalisen häirinnän esiintymisen yleisyydestä nuorilla vaikuttavat monet tutkimusasetelmaan liittyvät seikat. Eri tutkimusten välinen vertailu on sen vuoksi käytännössä hyödytöntä. Tutkimusmenetelmien vaihtelun vuoksi on myös mahdotonta päätellä mahdollisia trendejä ongelman yleisyydessä. Esimerkiksi suomalaisessa Kouluterveyskyselyssä, jossa teemaa on tarkasteltu koko 2010-luvun ajan, seksuaalisen häirinnän kokemusten kysymisen tapaa on joka kerta hieman varioitu. Trendeihin vaikuttavat myös yhteiskunnalliset toimet. Jos ilmiön haitallisuuteen kiinnitetään huomiota, voivat seksuaalisen häirinnän kokemukset ajassa vähentyä. Toisaalta asian voimakkaampi tiedostaminen voisi lisätä ilmoittamisalttiutta tapahtumista ja siten kasvattaa esiintyvyyssukuja.

Seksuaalisen häirinnän kokemukset on eri tutkimuksissa yhdistetty sekä internalisoiviin (masennus, ahdistuneisuushäiriöt) että eksternalisoiviin (käytösongelmat, päihdekäyttö) oireisiin ja ongelmiin sekä tytöillä että pojilla (American Association of University Women 2001; Buchanan ym. 2013; Chiodo ym. 2009; Goldstein ym. 2007; Gruber & Fineran 2007; Kaltiala-Heino, Frojd & Marttunen 2016a; Marshall ym. 2013). Ei kuitenkaan ole selvää, millä tavalla nämä yhteydet syntyvät. Seksuaalinen häirintä saattaa olla traumatisoi-

va kokemus, joka aiheuttaa oireilua suorana reaktiona tai esimerkiksi sosiaalisten tilanteiden välttelyn ja vetäytymisen seurauksena. Toisaalta esimerkiksi päihteitä käyttävät ja käytösongelmaiset voivat liikkua sellaisessa seurassa ja tilanteissa, joissa häirintäkokeuksille altistuu keskimääräistä enemmän. Masentuneet ja ahdistuneet nuoret saattavat valikoitua seksuaalisen häirinnän kohteiksi, koska ovat heikompia puolustamaan itseään, kuten on havaittu koulukiusaamistutkimuksissa. Mielenterveyden häiriöt saattavat myös altistaa nuoria itsensä kannalta negatiivisille tulkinnoille vuorovaikutustilanteissa ja häiriöistä kärsivät nuoret saattavat siksi panna useammin tilanteita merkille seksuaalisesti häiritsevinä kuin ikätoverit keskimäärin.

Merkittävä osa nuorten kokemasta seksuaalisesta häirinnästä tapahtuu koulussa tai kouluun liittyvissä tilanteissa ja sen tekijöinä ovat ikätoverit (American Association of University Women 2001). Nuoret joutuvat seksuaalisen häirinnän kohteeksi tuttuun ja tuntemattomien nuorten, mutta myös tuntemattomien aikuisten taholta. Nämä ovat ainakin Kouluterveyskyselyn mukaan huomattavasti yleisempiä häirinnän lähteitä kuin perheenjäsenet (julkaisematon havainto). Siitä huolimatta perhetaustalla on yhteyttä nuorten seksuaalisen häirinnän kokemuksiin niin Suomessa kuin muuallakin. Perheen heikompi sosioekonominen asema, vanhempien keskinäisen suhteen ongelmat ja nuoren ja vanhempien vähemmän läheiset välit ovat yhteydessä nuorten ilmoittamien seksuaalisen häirinnän kokemusten yleisyyteen (Attar-Schwartz 2009; Kaltiala-Heino ym. 2016b). Välit vanhempiin saattaisivat tietenkin loitontua, jos seksuaalista häirintää tapahtuisi kotona. Perheen heikompaan sosioekonomiseen asemaan saattaa myös liittyä kuormitustekijöitä, joiden takia nuorelta jää puuttumaan seksuaalisen häirinnän kokemuksilta suojaavaa huolenpitoa ja valvontaa.

Myös etäiset välit vanhempiin saattavat olla altistumistilanteita mahdollistava asia.

Sukupuoli, seksuaalisuus ja seksuaalinen häirintä nuoruusiässä

Nuoruusiässä fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen seksuaalinen kehitys kiihtyvät. Seksuaalisen häirinnän kokemukset liittyvät monin tavoin myös seksuaalisuuden kehitykseen (Kaltiala-Heino ym. 2018). Varhain puberteettiin tulevat nuoret ilmoittavat useammin seksuaalisen häirinnän kokemuksia kuin hitaammin kehittyvät (Goldstein ym. 2007; Petersen & Hyde 2009). Seksuaalisesti aktiivisemmat ja kokeneemmat nuoret ilmoittavat useammin seksuaalisen häirinnän kokemuksia kuin kokemattomammat nuoret tai ne, jotka eivät vielä ole edes kiinnostuneita romanttisista ja eroottisista suhteista. Seksuaalisen häirinnän kokemukset yleistyvät sekä ikätasoon nähden keskimääräisen että keskimääräistä aktiivisemmän tai riskejä ottavan seksuaalisuuden mukana (Kaltiala-Heino ym. 2018). Yhteydet nuoren oman seksuaalisen aktiivisuuden ja seksuaalisen häirinnän kokemusten välillä ovat voimakkaampia tytöillä kuin pojilla. Seksuaalisen häirinnän kokemusten on havaittu liittyvän myös nuoren suosittuun asemaan ja nuoren itsensä sekä muiden positiivisesti arvioimaan fyysiseen viehättävyyteen (Petersen JL & Hyde 2009). Näille havainnoille on monia mahdollisia selityksiä. Romanttisen ja eroottisen kiinnostuksen herätessä nuoret hakeutuvat enemmän tyttöjen ja poikien sekaryhmiin kuin lapsuudessa. On esitetty, että seksuaalisen häirinnän tunnusmerkkejä täyttävä toiminta erityisesti varhaisnuorten joukossa olisi ensisijaisesti aggressiivisen käyttäytymisen muotojen laajenemista, joka kohdistuu niihin, jotka tielle

osuvat ((Ashbaug & Cornell 2008; McMaster ym. 2002). Varhaisnuoruudessaan käyttäytymisen kontrolli heikkenee nuoruusiän normatiivisen regression takia. Erityisesti pojat voisivat siinä kehitysvaiheessa käyttäytyä aggressiivisemmin kuin aikaisemmin, se voisi saada uusia seksuaalisväritteisiä muotoja seksuaalisen kiinnostuksen herätessä, ja sekaryhmiin hakeutumisen vuoksi se voisi kohdistua tyttöihinkin. Jossakin määrin seksuaalisesti häiritsevä käyttäytyminen nuorempien nuorten joukossa voi myös edustaa kömpelöä tapaa ilmaista kiinnostuksensa kehitysvaiheessa, jossa fyysinen kehitys haluineen etenee nopeammin kuin käyttäytymisen ja tunne-elämän hallinta (Charmaraman ym. 2013; Petersen & Hyde 2009; Sainio ym. 2013). Toisaalta liittyessään nuoren omaan seksuaaliseen käyttäytymiseen voimakkaammin tytöillä kuin pojilla seksuaalinen häirintä saattaa ilmentää sosiaalista kontrollia, joka säätelee edelleen voimakkaammin tyttöjen kuin poikien seksuaalisuutta (Bordini & Sperb 2013).

Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat nuoret ovat raportoineet enemmän seksuaalisen häirinnän kokemuksia sekä kiusaamisen, joka nuoruusikäisten joukossa usein on luonteeltaan seksuaalisväritteistä, kohteeksi joutumista kuin valtavirtaan sukupuolen kokemuksen ja seksuaalisen orientaation puolesta kuuluvat nuoret (Kurki-Kangas ym. 2018; Kaltiala & Ellonen 2021, arvioitavana). Yhteydet seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuoli-identiteetin ja seksuaalisen häirinnän (tai kiusatuksi tulon) välillä heikkenevät kuitenkin merkittävästi, kun aineistojen analyysissä huomioidaan sellaiset sekoittavat tekijät kuin mielenterveyden häiriöt, perheesta ja vanhempisuhteet sekä nuoren oma antisosiaalinen tai aggressiivinen toiminta (Kaltiala ja Ellonen 2021, arvioitavana; Heino ym. 2020). Tässä asiassa on tutkimuksen kannalta tärkeää kiinnittää huomiota sekä siihen, että seksuaaliselle suuntautumiselle ja

sukupuoli-identiteetille kaikesta huolimatta todella jää itsenäinen yhteys seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutumiseen, että sekoittavien tekijöiden rooliin.

Heteronormatiivisuus (tai hetero-oletus) tarkoittaa normia, jonka mukaan ihmiset jakautuvat kahteen toisilleen vastakkaiseen ja toisiinsa vetoa tuntevaan sukupuoleen, naisiin ja miehiin. Heteroseksismillä tarkoitetaan asenteiden, ennakkoluulojen ja syrjinnän järjestelmää, joka kohdistuu muiden kuin heteroseksuaalisten cis-sukupuolisten (biologisen sukupuolensa mukaan sukupuoli-identiteettinsä kokevien) ihmisten sukupuoleen ja seksuaalisuuteen ja ylläpitää myös miesten ja naisten välistä epätasa-arvoa (Chesir-Teran 2003; Chesir-Teran & Hughes 2009; Kashubeck-West & Szymanski, & Meyer 2008; Pina ym. 2009; Street ym. 2007). Seksuaalisen häirinnän on esitetty saavan käyttövoimaa heteroseksismistä ja uusintavan sitä. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat nuoret saattavat ilmaista itseään tavoilla, jotka rikkovat perinteisiä feminiinisiä ja maskuliinisia rooliodotuksia. On esitetty, että he nimenomaan tämän takia joutuvat keskimääräistä useammin seksuaalisen häirinnän kohteeksi. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kohdistuva seksuaalinen häirintä toimisi silloin sosiaalisen kontrollin välineenä pyrkien palauttamaan luonnolliseksi oletetun sosiaalisen järjestyksen. Vastaavasti seksuaalinen häirintä toki ylläpitäisi myös miesten ja naisten välistä epätasa-arvoa ja pyrkisi varmistamaan, että raja-aidat sukupuolten itseilmaisun, vapauksien ja mahdollisuuksien välillä säilyvät (Katz-Wise & Hyde 2012; Pina ym. 2009; Street ym. 2007).

Eri sukupuolen kokemusten ja seksuaalisten suuntautumisten kirjosta eniten seksuaalisen häirinnän kokemuksia ovat suomalaisissakin tutkimuksissamme raportoineet samasta sukupuolesta kiinnostuneet ja toisaalta feminiinisesti identifioituvat biologiset pojat

(Kaltiala-Heino ym. 2019; Kaltiala & Ellonen 2020, arvioitavana). Heteroseksismin näkökulmasta sosiaalisen hierarkian ylintä asemaa edustavat heteroseksuaaliset miehet (Mitchell & Ybarra, & Korchmaros 2014; Pina ym. 2009; Street ym. 2007). Pojista kiinnostuneet pojat ja feminiinisesti identifioituvat, todennäköisesti muutoin kuin perinteisen maskuliinisesti käyttäytyvät pojat muodostavat silloin sosiaalisen uhan nimenomaan ryhmälle, jolla voisi olla eniten menetettävää asemassaan. Siksi sosiaalinen kontrolli voisi kohdistua erityisen aggressiivisesti nimenomaan heihin. Tyttöjen poikamaisuus on ainakin jossakin määrin suorastaan sosiaalinen etu (Ristori & Steensma 2016), eikä suomalaisessa kulttuurissa suosita ylenpalttisen feminiinistä itsensä esittämistä. Tyttöjen joukossa seksuaalisen häirinnän kokemuksia on erityisen paljon sekä tytöistä että pojista kiinnostuneiden joukossa ja toisaalta niiden joukossa, joiden sukupuoli-identiteetikokemus ei ole yksiselitteisesti tyttö eikä poika (Kaltiala-Heino ym. 2019; Kaltiala & Ellonen 2020, arvioitavana). Saattaa olla, että heidän joukossaan asettumattomuus selkeästi sen paremmin maskuliiniseen kuin feminiiniseenkin rooliin herättää erityistä tarvetta aggressiiviseen sosiaaliseen kontrolliin. Toisaalta he voisivat herkimmin tuntea ulkopuolisuutta ja olla sensitiivisimpiä mahdollisille ulkopuolelle sulkeville kommunikaatioille.

Toisaalta on tärkeää huomata, että yhteydet seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuolen kokemuksen ja seksuaalisen häirinnän kokemusten välillä heikkenevät oleellisesti, kun huomioidaan samanaikaiset mielenterveydeliset, käyttäytymis- ja perhetekijät (Kaltiala-Heino ym. 2016a; Kaltiala-Heino ym. 2016b; Kurki-Kangas & Marttunen & Frojd, & Kaltiala-Heino 2019; Kaltiala-Heino ym. 2019; Kaltiala & Ellonen 2020 arvioitavana, Heino ym. 2020). Nuoren oma antisosiaalinen ja riskejä ottava käyttäytyminen on aggressiivisten

kommunikaatioiden kohteeksi joutumiselle altistava tekijä riippumatta nuoren omasta sukupuolesta, seksuaalisesta suuntautumisesta ja sukupuolen kokemuksesta. Vanhempien hyvät resurssit ja motivaatio toimia vanhempiina ja tarjota nuorelle ikätason tarpeisiin vastaavaa huolenpitoa ja ohjausta suojaavat nuorta seksuaalisen häirinnän kokemuksilta nuoren seksuaalisuudesta ja sukupuolesta riippumatta. Voi olla, että ikätason tarpeisiin vastaava vanhemmuus vähentää nuoren liik-kumista altistavissa tilanteissa, mutta saattaa myös olla, että vanhemmilta adekvaattia tukea saavat nuoret kiinnittävät mahdollisesti seksuaalista häirintää edustaviin kommunikaatioihin vähemmän huomiota ja raportoivat niitä siksi vähemmän. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvilla nuorilla on keskimääräistä enemmän masennus- ja ahdistuneisuusoireilua. Kuten aiemmin mainittiin, masennus-ahdistuneisuusoireilu taas voi liittyä seksuaalisen häirinnän kokemuksiin monella mekanismilla. Siksi masennus-ahdistuneisuusoireilun rooli on huomioitava aineistojen analyyseissa, jos halutaan tarkastella seksuaalisen häirinnän itsenäisiä yhteyksiä seksuaalisen ja sukupuoli-identiteetin osa-alueisiin.

Ei negatiivisia yleistyksiä

Tutkimus osoittaa, että itsensä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön lukevat nuoret ilmoittavat jonkin verran enemmän seksuaalisen häirinnän kokemuksia kuin valtavirtaan lukeutuvat ikätoverinsa. Merkittävän osan yhteyksistä kuitenkin selittävät muut tekijät kuin sukupuolen kokemus tai seksuaalinen suuntautuminen, sillä yhteydet heikkenevät ja osin katoavat, kun huomioidaan nuoren perheeseen, mielenterveyteen ja omaan käyttäytymiseen liittyviä tekijöitä. Kausaliteettipäätelmiin tähän mennessä julkaistu tutkimus ei anna mahdollisuuksia.

On haitallista automaattisesti olettaa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten olevan systemaattisesti syrjittyjä uhreja. Nuorten ajatukset seksuaalisuudesta ja sukupuolen kokemuksesta 2020-luvulla ovat aivan erilaisia kuin aikuisväestön asenteet menneinä vuosikymmeninä. ”Ulos tuleminen” vähemmistöön kuuluvana voi lisätä nuoren sosiaalista arvostusta ja itsensä toteuttaminen vapauttaa voimavaroja. Jos uhridiskurssia jatkuvasti uusinnetaan, siitä voi tulla itseään toteuttava.

Lähteet

- American Association of University Women (2001) *Hostile hallways: Bullying, teasing and sexual harassment in school*. Washington DC: American Association of University Women Educational Foundation.
- Ashbaug, Lauren & Cornell, Dewey (2008) Sexual harassment and bullying behaviors in sixth-graders. *Journal of School Violence* 7 (2), 21–38. doi:10.1300/J202v07n02_03
- Attar-Schwartz, Shalhevet (2009) Peer sexual harassment victimization at school: The roles of student characteristics, cultural affiliation, and school factors. *American Journal of Orthopsychiatry* 79 (3), 407–420. doi:http://dx.doi.org/10.1037/a0016553
- Bordini, Gabriela & Sperb, Tania (2013) Sexual double standard: A review of the literature between 2001 and 2010. *Sexuality & Culture* 17 (4), 686–704. doi:10.1007/s12119-012-9163-0
- Buchanan, Nicole & Bluestein, Brooke & Nappa, Alexa & Woods, Krystle & Depatie Melisa (2013) Exploring gender differences in body image, eating pathology, and sexual harassment. *Body Image* 10 (3), 352–360. doi:http://dx.doi.org/10.1016/j.bodyim.2013.03.004
- Charmaraman, Linda & Jones, Ashleigh & Stein, Nan & Espelage, Dorothy (2013) Is it bullying or sexual harassment? knowledge, attitudes, and professional development experiences of middle school staff. *Journal of School Health*, 83 (6) 438–444. doi:http://dx.doi.org/10.1111/josh.12048
- Chesir-Teran, Daniel (2003) Conceptualizing and assessing heterosexism in high schools: A setting-level approach. *American Journal of Community*

- Psychology* 31 (3-4), 267–279.
- Chesir-Teran, Daniel & Hughes, Diane (2009). Heterosexism in high school and victimization among lesbian, gay, bisexual, and questioning students. *Journal of Youth & Adolescence* 38 (7), 963–975. doi:<https://dx.doi.org/10.1007/s10964-008-9364-x>
- Chiodo, Debbie & Wolfe, David & Crooks, Claire & Hughes, Ray & Jaffe, Peter (2009) Impact of sexual harassment victimization by peers on subsequent adolescent victimization and adjustment: A longitudinal study. *Journal of Adolescent Health* 45 (3), 246–252. doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.jadohealth.2009.01.006>
- Fineran, Susan (2002) Sexual harassment between same-sex peers: Intersection of mental health, homophobia, and sexual violence in schools. *Social Work* 47 (1), 65–74.
- Finlex 2021 (<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>).
- Fitzgerald, Louise & Gelfand, Michele & Drasgow, Fritz (1995) Measuring sexual harassment: Theoretical and psychometric advances. *Basic and Applied Social Psychology* 17 (4), 425–445. doi:10.1207/s15324834basp1704_2
- Goldstein, Sara & Malanchuk, Oksana & Davis-Kean, Pamela & Eccles, Jacquelyenne (2007) Risk factors of sexual harassment by peers: A longitudinal investigation of african american and european american adolescents. *Journal of Research on Adolescence* 17 (2), 285–300. doi:10.1111/j.1532-7795.2007.00523.x
- Gruber, James & Fineran, Susan (2007) The impact of bullying and sexual harassment on middle and high school girls. *Violence Against Women* 13 (6), 627–643.
- Heino, Elias & Ellonen, Noora & Kaltiala, Riittakerttu (2020) Transgender identity is associated with involvement in bullying among Finnish adolescents. *Frontiers in Psychology Gender Sex and Sexualities*. Published online <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2020.612424/abstract> doi: 10.3389/fpsyg.2020.612424
- Kaltiala-Heino, Riittakerttu & Frojd, Sari & Marttunen, Mauri (2016a) Sexual harassment and emotional and behavioural symptoms in adolescence: Stronger associations among boys than girls. *Social Psychiatry & Psychiatric Epidemiology* 51 (8), 1193–1201. doi:<http://dx.doi.org/10.1007/s00127-016-1237-0>
- Kaltiala-Heino, Riittakerttu & Frojd, Sari & Marttunen, Mauri (2016b) Sexual harassment victimization in adolescence: Associations with family background. *Child Abuse & Neglect* 56, 11–19. doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.chiabu.2016.04.005>
- Kaltiala-Heino, Riittakerttu & Savioja, Hanna & Frojd, Sari & Marttunen, Mauri (2018) Experiences of sexual harassment are associated with the sexual behavior of 14- to 18-year-old adolescents. *Child Abuse & Neglect* 77, 46–57. doi:<https://dx.doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.12.014>
- Kaltiala, Riittakerttu & Ellonen, Noora (tulossa) Transgender identity and experiences of sexual harassment in adolescence. *Child Abuse Review*.
- Kaltiala-Heino, Riittakerttu & Lindberg, Nina & Fröjd, Sari & Haravuori, Henna & Marttunen, Mauri (2019) Adolescents with same-sex interest: experiences of sexual harassment are more common among boys. *Health Psychology and Behavioral Medicine* 7 (1), 205–127. <https://doi.org/10.1080/21642850.2019.1598864>
- Kashubeck-West, Susan & Szymanski, Dawn & Meyer, Jill (2008) Internalized heterosexism: Clinical implications and training considerations. *The Counseling Psychologist* 36 (4), 615–630. doi:<http://dx.doi.org/10.1177/0011000007309634>
- Katz-Wise, Sabra & Hyde, Janet (2012) Victimization experiences of lesbian, gay, and bisexual individuals: A meta-analysis. *Journal of Sex Research* 49 (2-3), 142–167. doi:<https://dx.doi.org/10.1080/00224499.2011.637247>
- Kurki-Kangas, Leena & Marttunen, Mauri & Frojd, Sari & Kaltiala-Heino, Riittakerttu (2019) Sexual orientation and bullying involvement in adolescence: The role of gender, age, and mental health. *Journal of School Violence* 18 (3), 319–332. doi:<http://dx.doi.org/10.1080/15388220.2018.1488136>
- Marshall, Sheila & Faaborg-Andersen, Pernille & Tilton-Weaver, Lauree & Stattin H. (2013). Peer sexual harassment and deliberate self-injury: Longitudinal cross-lag investigations in Canada and Sweden. *Journal of Adolescent Health*, 53 (6), 717–722. doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.jadohealth.2013.06.009>
- McMaster, Loren & Connolly Jennifer & Pepler, Debra & Craig, Wendy (2002) Peer to peer sexual harassment in early adolescence: A developmental perspective. *Development & Psychopathology* 14 (1), 91–105.
- Mitchell, Kimberly & Ybarra, Michele & Korchmaros, Josephine (2014) Sexual harassment among adolescents of different sexual orientations and gender identities. *Child Abuse & Neglect* 38 (2), 280–295. doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.chiabu.2013.09.008>
- Petersen, Jennifer & Hyde, Janet (2009) A longitudinal investigation of peer sexual harassment victimi-

- zation in adolescence. *Journal of Adolescence* 32 (5), 1173–1188. doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.adolescence.2009.01.011>
- Pina, Afroditi & Gannon, Theresa & Saunders, Benjamin (2009) An overview of the literature on sexual harassment: Perpetrator, theory, and treatment issues. *Aggression and Violent Behavior* 14 (2), 129–130-138. doi:[doi:10.1016/j.avb.2009.01.002](http://dx.doi.org/10.1016/j.avb.2009.01.002)
- Ristori, Jiska & Steensma, Thomas (2016) Gender dysphoria in childhood. *International Review of Psychiatry* 28 (1), 13–20. doi:<http://dx.doi.org/10.3109/09540261.2015.1115754>
- Sainio, Miia & Veenstra, Rene & Little, Todd & Kärnä, Anttti & Rönkkö, Mikko & Salmivalli, Christina (2013). Being bullied by same- versus other-sex peers: Does it matter for adolescent victims?. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology* 42 (4), 454–466. doi:<http://dx.doi.org/10.1080/15374416.2013.769172>
- Stoltenborgh Marjie & van Ijzendoorn, Marinus & Euser, Eveline ym. (2011) A global perspective on child sexual abuse: Meta-analysis of prevalence around the world. *Child Maltreatment* 16 (2), 79–101. doi:<http://dx.doi.org/10.1177/1077559511403920>
- Street, Amy & Gradus Jaimie & Stafford Jane & Kelly Kacie (2007) Gender differences in experiences of sexual harassment: Data from a male-dominated environment. *Journal of Consulting & Clinical Psychology* 75 (3), 464–474.